

Pozměňovací návrh ke sněmovnímu tisku 304

V bodě 2. se v nově navrhovaném textu § 7 vypouštějí slova "pomluvy (§ 184 trestního zákoníku)".

Odůvodnění:

Trestní zákoník obsahuje řadu trestných činů, které lze – v jejich kvalifikované skutkové podstatě – spáchat „tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem“.

Jedná se např. o neoprávněné nakládání s osobními údaji podle § 180, pomluvu podle § 184, šíření pornografie podle § 191, výrobu a jiné nakládání s dětskou pornografií podle § 192, hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob podle § 355 a další.

U všech těchto trestných činů je zcela zjevné, že do úvahy přichází jejich spáchání jak fyzickou, tak i právnickou osobou, a to již ze samotné povahy věci. Již zákonná formulace této kvalifikované skutkové podstaty o této povaze jednoznačně svědčí. Lze dokonce konstatovat, že v našich podmínkách tvoří právnické osoby mezi vydavateli tisku, producenty filmu či provozovateli rozhlasového a televizního vysílání převážnou většinu.

Přesto zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim v dosud platném znění z nepochopitelných důvodů do výčtu trestných činů (ve svém dosavadním § 7), které režimu podle tohoto zákona podléhají, některé z těchto trestných činů zařadil a jiné nikoliv, ačkoli jde o trestné činy, jejichž společným a shodným znakem skutkové podstaty je, že byly spáchány tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, atd. Výsledkem je stav, kdy právnická osoba může zcela po právu nést trestní odpovědnost v této kvalifikované skutkové podstatě např. za spáchání trestného činu výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií podle § 192 odst. 3 písm. b) trestního zákoníku nebo podněcování k nenávisti vůči skupině osob podle § 356 odst. 3 písm. b) trestního zákoníku, zatímco u některých jiných trestných činů (a to ve zcela stejné kvalifikované skutkové podstatě) je trestní odpovědnost právnické osoby vyloučena, i když pravděpodobnost, že takové trestné činy mohou být spáchány právě a především právnickými osobami, je značně vysoká.

Zjednodušeně řečeno lze konstatovat, že touto svou právní podobou zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim v nyní platném znění založil – možná omylem a mimo vůli zákonodárce – právní nerovnost, odlišný metr na různé pachatele stejných trestných činů.

Zmíněnou vadu zákona nynější vládní návrh novely dle sněmovního tisku 304 z valné části odstraňuje, když zcela nově koncipuje znění § 7. Z nepochopitelných důvodů však tuto zjevnou vadu ponechává v textu zákona tím, že z trestní odpovědnosti právnických osob nadále vyjímá trestný čin pomluvy podle § 184 trestního zákoníku. Přitom tento trestný čin v jeho kvalifikované skutkové podstatě podle § 184 odst. 2 trestního zákoníku mohou spáchat především právnické osoby, když jej spáchají tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem. Je obecně známo (a evidence Rady pro rozhlasové a televizní vysílání to jednoznačně potvrzuje), že především v oblasti rozhlasového a televizního vysílání se téměř bez výjimky jedná o provozovatele - právnické osoby. A jestliže tito provozovatelé jednoznačně nesou redakční odpovědnost za obsah vysílání (ať již se jedná o provozovatele s licenci, registrací či provozovatele ze zákona) podle zákona o vysílání, je nepřirozené a neodůvoditelné, aby tutéž redakční odpovědnost nenesli i v rovině trestní, když v případech, že jsou zcela výjimečně provozovatelem téhož vysílání osoby fyzické, trestní odpovědnost nesou.

Přitom není možno ponechat bez povšimnutí, že jinak je právní rámec (civilně-právní a správně-právní) zcela shodný. Například tiskový zákon a zákon o provozování rozhlasového a televizního vysílání obsahují obdobná ustanovení o právu na odpověď a právu na dodatečné sdělení, jakož i o ochraně zdroje a obsahu informací, aniž by byl činěn rozdíl, zda je vydavatelem tisku či provozovatelem vysílání osoba právnická či fyzická.

Ministryně spravedlnosti Válková se pro Parlamentní listy vyjádřila tak, že: „u některých trestných činů se navrhuje trestní odpovědnost vyloučit, protože trestní postih z hlediska uplatnění principu ultima ratio, to znamená trestní represe jenom v tom krajním případě, kdy už jiné prostředky práva nemohou zajistit účinnou ochranu, tak doporučujeme, aby tyto činy spáchané právnickými osobami nemohly být kriminalizovány. Příklad je účast na sebevraždě nebo trestný čin pomluvy“. Ministryně vysvětluje, že při návrhu vypustit TČ pomluvy se vychází ze zahraniční zkušenosti, kdy v některých zemích, kde za trestný čin pomluvy bylo umožněno trestně stíhat i u právnické osoby, došlo po zavedení trestní odpovědnosti k eskalaci trestních oznámení na právnické osoby z řad konkurentů různých vydavatelských společností, což ochromilo toto podnikatelské prostředí natolik, že se některé z dotčených zemí rozhodly opět vyloučit trestní odpovědnost právnických osob pro trestný čin pomluvy, a ponechat jenom trestní odpovědnost fyzické osoby. K tomuto tvrzení připomínám známou kauzu s odposlechy ve Velké Británii, kdy bulvární deník měl odposlouchávat skoro 6000! osob, samozřejmě bez jejich vědomí a hon za senzací tak absolutně udupal právo na soukromí osob. Hranice mezi tím, co je projev svobody ve smyslu nezávislých deníků a právo na ochranu osobnosti, soukromí, cti a důstojnosti, je jistě velmi křehká, ale musíme si uvědomit, že zde existuje něco, jako je právní princip, který říká, že dovoleno je vše, co není zakázáno a upozorňuji na čl. 10 LZPS uvedeném na začátku, a také k tiskovému zákonu který v §10 uvádí: „Jestliže bylo v periodickém tisku uveřejněno sdělení obsahující skutkové tvrzení, které se dotýká cti, důstojnosti nebo soukromí určité fyzické osoby, anebo jména nebo dobré pověsti určité právnické osoby, má tato osoba právo požadovat na vydavateli uveřejnění odpovědi. Vydavatel je povinen na žádost této osoby odpověď uveřejnit.“ Tiskový zákon tedy počítá s tím, že případnou omluvu za pomluvu řeší vydavatel (právnická osoba), nikoliv pisatel. Tím se dostávám k ochraně osobnosti jak fyzické, tak i právnické osoby. Podle nového občanského zákoníku je přiznána právní osobnost také právnickým osobám. Pozitivní text upřednostnil teorii fikce nad teorií reality a právnická osoba je tak osobou v

právu, neboť tak stanoví právní předpis, který jejich statusové otázky obecně upravuje. Právnícké osoby tedy nemohou existovat per se (samy o sobě). Při posuzování jednání právnické osoby je důležité rozlišit jednání, které není právně relevantní a jednání, které je právně relevantní. Pokud tedy prodavačka v obchodě povede rozhovor se zákazníky na téma politické situace a bude se o různých osobách pejorativně vyjadřovat, není to právně relevantní jednání za právnickou osobu a případný postih by tak čekal pouze prodavačku. Naproti tomu, pokud se bude prodavačka v rozhovoru se zákazníky vyjadřovat na téma výrobků „svého“ obchodu oproti jiným výrobkům konkurentů, bude možno toto jednání nazývat právně relevantní a zcela jistě můžeme dovodit, že prodavačka jedná jménem obchodu a postih za případnou pomluvu výrobků by měla nést právnická osoba, nikoliv prodavačka.

Samotná důvodová zpráva k návrhu zákona k vyloučení trestného činu pomluvy z trestní odpovědnosti právnických osob pouze stroze konstatuje, že trestní postih právnických osob se zde nejeví jako vhodný či žádoucí z hlediska uplatnění principu *ultima ratio*. A navrhovatel tuto charakteristiku uvádí v závorce společně pro trestný čin pomluvy a trestný čin účasti na sebevraždě. Nad logikou této myšlenky, jakož i nad srovnáním oněch dvou trestných činů je nutno se pozastavit:

Jak již jsem uvedl, jedním z důvodů, proč trestný čin pomluvy přiřadit pod trestní odpovědnost nejen fyzických, ale i právnických osob, je podoba jeho kvalifikované skutkové podstaty, která přímo počítá s tím, že přísněji trestné budou osoby, spáchají-li tento čin tiskem, filmem, rozhlasem, televizí atd., tedy z povahy věci především osobami právnickými.

Nic takového trestný čin účasti na sebevraždě podle § 144 trestního zákoníku neobsahuje, kvalifikované skutkové podstaty jsou z povahy věci zcela odlišné. Podobenství těchto dvou trestných činů je z tohoto hlediska naprosto zcestné.

Pokud jde o princip *ultima ratio*, pak navrhovateli v odkazu na tento princip, pokud jde o trestný čin pomluvy, již nelze rozumět vůbec. Nechci zde uvádět obsáhlé školení o tom, co je v trestním právu tímto principem míněno a jakou roli ve vyvozování trestní odpovědnosti sehrává. Je nepochybné, že principu *ultima ratio* se v oblasti trestního práva s přijetím nového trestního zákoníku dostalo - zřejmě i právem - většího důrazu, než tomu bylo v minulosti. Nic proti tomu. Ale není jediného důvodu, proč by měl tento princip fungovat odlišně, jestliže jde o trestní odpovědnosti fyzické osoby a proč dopředu (tedy nyní navrhovanou novelou zákona) měl být a priori již přímo zákonem samotným (tedy nikoli justiční praxí) uplatněn, pokud jde o trestní odpovědnost osob právnických, byť se jednalo o zcela stejný, stejně nebo dokonce i více společensky škodlivé jednání (což zejména u zmíněné kvalifikované skutkové podstaty je zcela zřejmé).

Jinými slovy řečeno: budu-li provozovatelem rozhlasového či televizního vysílání jako podnikatel - fyzická osoba (bez ohledu na velikost jmění, rozsah vysílání či počet osob, které zaměstnávám) a dopustím-li se trestného činu pomluvy obsahem svého vysílání, nesu jednoznačně riziko trestní sankce podle § 184 odst. 2 trestního zákoníku. Dopustím-li se však téhož jednání jako osoba právnická (opět bez ohledu na velikost jmění, rozsah vysílání či počet osob, které zaměstnávám), pak jako provozovatel takové riziko již ze zákona neponesu. Kde tady funguje nějaké *ultima ratio* ? To přece musí fungovat úplně stejně bez ohledu na to, zda jsem osobou fyzickou nebo právnickou, bez ohledu na to, jakou právní formu své

podnikatelské existence jednoduchou administrativní cestou zvolím. Odlišný metr uplatňování principu *ultima ratio* podle toho, zda trestně odpovědnou má být osoba fyzická nebo právnická, nemůže přicházet do úvahy. A již vůbec ne předem a přímo v zákoně. Má-li někdo princip *ultima ratio* uplatňovat, pak jsou to ve své rozhodovací činnosti soudy, nikoli zákon sám.

Mínil-li snad provozovatel svým odkazem na princip *ultima ratio* skutečnost, že v případě pomluvy má poškozený dostatek možností bránit se či dosahovat satisfakce civilní cestou, která by v duchu tohoto principu měl být využita primárně a v dostatečné míře, pak to sice platí, ale opět - ve zcela stejné míře pro pachatele (trestně právně odpovědné osoby), ať jsou osobami fyzickými nebo právnickými. V tomto směru je ostatně argumentace navrhovatele stejně iracionální, jako by bylo tvrzení, že vyvozovat trestní odpovědnost za řadu trestných činů proti majetku je zbytečné, když máme v právním řádu náležitě vyřešenu otázku práva na náhradu škody. Anebo dokonce tuto trestní odpovědnost vyvozovat jen u osob fyzických, nikoli právnických.

Jako pozměňovací návrh z důvodů, které jsem uvedl, navrhuji jedinou změnu, a to vynětí trestného činu pomluvy podle § 184 trestního zákoníku z výjimek taxativního výčtu § 7 dle bodu 2 navrhované novely zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

Není mi známo, jak často dochází ke spáchání trestného činu pomluvy v jeho kvalifikované skutkové podstatě (tedy tiskem, filmem, rozhlasem, televizí atd.) a již vůbec ne, jakým podílem je taková trestná činnost páchána výhradně osobami fyzickými a jakým podílem je možno toto jednání přičítat osobám právnickým. Ostatně soudím, že taková statistika ani neexistuje. Můj pozměňovací návrh tedy není vyvolán nějakým náhle zvýšeným výskytem toho jevu ve společnosti nebo něčím podobným. Smyslem toho pozměňovacího návrhu je jen a pouze odstranění nerovnosti v právech. Jestliže totiž zákon o trestní odpovědnosti právnických osob již máme součástí právního řádu, pak i tento zákon by měl zásadu rovnosti v právech ctít. Mám za to, že tato nerovnost v právu (a v tomto smyslu podoba zákona o trestní odpovědnosti právnických osob) má dokonce ústavně-právní rozměr, neboť je zcela zjevné, že zákon počítá v oblasti trestního práva s odlišnou měrou práv a právní odpovědnosti u různých subjektů (které jinak nositelem trestní odpovědnosti být mohou), ačkoli se dopustí zcela shodného společensky škodlivého jednání popsánoho trestním zákonem.